

Mępoş A'

Τα πάθη της Δημοκρατίας

Εννοιολογικές κατοπτεύσεις

Αν η έννοια της Δημοκρατίας μπορούσε να κρυσταλλωθεί σ' ένα πολιτικό θεώρημα χωρίς νοηματικές εξακτινώσεις, θα αρκούσαν για το σκοπό αυτό οι σχετικοί όροι της πολιτικής επιστήμης (λαϊκή κυριαρχία, διάκριση των λειτουργιών της εξουσίας, ελευθερίες των πολιτών, λαϊκή συμμετοχή κ.λπ.), που, στην περίπτωση αυτή, μπορούν να περιγράψουν τη Δημοκρατία ως στατικό πολιτικό μόρφωμα, αλλά αδυνατούν να την αναδείξουν ως δυναμικό σύστημα πολλαπλών και αδιάλειπτων ανταποκρίσεων στις πάγιες, στις μεταβαλλόμενες και στις αλληλοσυγκρουόμενες ανάγκες της πολιτικής κοινότητας. Εντούτοις, η θεωρητική εξιδανίκευση της Δημοκρατίας δεν αρκείται, απλά και μόνο, στην εφαρμογή ορισμένων αρχών πολιτειακής λειτουργίας και τρέχουσας πολιτικής πρακτικής, αλλά εξακοντίζει την πολιτική φιλοδοξία ως την απαίτηση να υπάρχει εκ μέρους του δημοκρατικού συστήματος, ανά πάσα στιγμή, άμεση, μετριοπαθής, ειρηνοποιός, και τελεσφόρος ρυθμιστική παρέμβαση στις εκδηλούμενες κοινωνικές αντιπαραθέσεις.

Γενικά, η πολιτική σύσταση της δημοκρατίας ευαγγελίζεται όλα όσα η φιλοσοφική σύλληψη του προορισμού της και η πολιτική ελπίδα του κοινωνικού ανθρώπου οραματίζονται. Ωστόσο, είναι ευνόητο ότι ούτε όλες ούτε εξ ολοκλήρου μπορούν να εκπληρωθούν οι επαγγελίες της, εξ αιτίας εγγενών αδυναμιών της, δυσμενών κοινωνικών όρων, ανθρωπολογικών παραγόντων και ομαδικών διεκδικήσεων που προτάσσονται έναντι των αρχών της. Είναι σαφές ότι η δημοκρατία ζητάει από τους πολίτες να πραγματοποιούν συστηματικά και αδιάλειπτα κάποιες βασικές υπερβάσεις: να καταστέλλουν την ανθρώπινη τάση για επιβολή πάνω στις άλλες ατομικές οντότητες, που η ίδια τις καθιστά πολιτικά ισότιμες προικίζοντάς τες με ισοδύναμη ψήφο, να σέβονται τη νομιμότητα, ακόμη κι αν αυτή δεν ευνοεί τα συμφέροντά τους, να υπακούν στις αποφάσεις της πλειοψηφίας, κι όταν αυτές αντιτίθενται στις δικές τους λογικές παραδοχές. Σίγουρα, το πολιτικό αυτό άθλημα δεν είναι εύκολο. Οι ίδιοι οι δημοκράτες προσπαθούν συνεχώς να παρακάμψουν ή να περιορίσουν την εφαρμογή των αρχών της δημοκρατίας. Για το τελευταίο αυτό, είναι χαρακτηριστικός ο σχετικός αφορισμός του P. Bruckner: «Δεν υπάρχει τελικά μεγαλύτερος εχθρός της δημοκρατίας από τον ίδιο το δημοκράτη, που είναι πάντα έτοιμος να την αιχμαλωτίσει σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό μοντέλο, πάντα έτοιμος να σκοτώσει το πνεύμα της, να ξεχάσει τις εντολές της...».¹

Εξάλλου, σοβαρή απειλή για τη δημοκρατία αποτελούν οι σκόπιμες νοηματοδοτήσεις των συστατικών στοιχείων της, που αποβλέπουν στην προκρούστεια προσαρμογή της σε ιδιαίτερες κομματικές επιδιώξεις. Είναι κατάδηλο ότι οι διδασκαλίες αυτές διαστρέφουν το δημοκρατικό πνεύμα και εξωθούν τη δημοκρατική πρακτική προς την ανυποληψία.

Στη πράξη, η Δημοκρατία καλείται αφενός μεν να αντιπαραβληθεί προς το θεωρητικό σχήμα των συστατικών προδιαγραφών της, που είναι απότοκες της φιλοσοφίας της και καθοριστικές των δομών της, αφετέρου δε να αντιμετωπίσει λειτουργικά τις δοκιμασίες που προκαλεί σ' αυτή η κοινωνική πραγματικότητα. Ενδεικτική αναφορά σε τούτη τη θεματική αποτελούν οι επόμενοι τίτλοι:

Συστάσεις - δομές - διερευνήσεις

Η Δημοκρατία, ως πολιτική οργάνωση της συλλογικής ανθρώπινης ζωής (regime), βρίσκεται πάντοτε αντιμέτωπη με τρία θεμελιώδη ζητήματα: α. την άσκηση της «κυριαρχίας» και τη σύσταση των υποκειμένων της, β. την τήρηση των υπαγορεύσεων του φιλοσοφικού της ιδεώδους, και γ. την κοινωνική πίεση για ταυτόχρονη ικανοποίηση αλληλοσυγκρουόμενων αιτημάτων. Στο πρώτο ζήτημα απαντά με μια πλασματική σύζευξη αντιθετικών στοιχείων, με την οποία προσπαθεί να

υπερβεί τη σχέση αρχόντων και αρχομένων, καθώς αναγνωρίζει στον ίδιο φορέα (λαό) τη διπλή ιδιότητα του ενεργητικού και του παθητικού υποκειμένου της κυριαρχίας. Στο δεύτερο ζήτημα δοκιμάζεται από την ποικιλόβαθμη αδυναμία των θεσμικών της οργάνων να εκπληρώσουν, απόλυτα ή ικανοποιητικά, τις θεωρητικές της φιλοδοξίες, καθώς και από την εγγενή αδυναμία του λαού να επιδείξει, σε κάθε περίπτωση, αντί της θυμικής, έλλογη πολιτική συμπεριφορά. Σχετικά με το τρίτο ζήτημα, καταφεύγει κάθε φορά στη λύση μιας τεχνητής ισορροπίας εξασφαλιζόμενης με αμφίπλευρη περιστολή των αιτημάτων, πράγμα που συχνά δεν εκτιμάται ως η ορθή μέση οδός, αλλά προκαλεί εκατέρωθεν δυσαρέσκειες.

Σαφώς, η πολιτική επάρκεια της δημοκρατίας δεν δοκιμάζεται στο επίπεδο των θεσμικών λειτουργιών της, όπου προδιαγράφονται ή εξευρίσκονται κάθε φορά οι αναγκαίες λύσεις, αλλά στο επίπεδο των συστατικών της όρων, οι οποίοι αντικατοπτρίζουν τις φιλοσοφικές παραδοχές της και καθορίζουν τη δομική της συγκρότηση. Βασικό στοιχείο του σχετικού προβληματισμού είναι, οπωσδήποτε, τούτο: ο λαός, που η δημοκρατία τον αναγορεύει σε κυρίαρχη δύναμη, δεν αποτελεί κοινωνικοπολιτικά μια αδιαφοροποίητη μάζα και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει μια λύση πρόσφορη για όλες τις πληθυσμιακές του ομάδες. Αυτό παραπέμπει ευθέως στο ζήτημα του πλουραλισμού, που έχει ως θεωρητική